

Актуальні секторальні проблеми стійкості критичної інфраструктури

Святослав Охрамович,

*здобувач вищої освіти третього освітньо-наукового рівня (доктор філософії з Права) Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна
e-mail: s.i.okhramovych@khai.edu,
ORCID: 0009-0003-9851-851X*

Владислав Ємець,

*здобувач вищої освіти третього освітньо-наукового рівня (доктор філософії з Права) Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна
e-mail: v.l.yemets@khai.edu,
ORCID: 0009-0007-8195-9406*

Науковий керівник:

Наталія Філіпенко,

*докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри права гуманітарно-правового факультету
Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна
e-mail: n.filipenko@khai.edu,
ORCID: 0000-0001-9469-3650*

ЕКСТРЕМІЗМ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Анотація: У тезах досліджується новий вид екстремізму - «соціальний екстремізм», де його головною відмінністю від інших, на думку авторів, є ідея соціальної нерівності сучасного суспільства. Розглянуто елементи соціальної сутності екстремізму, проаналізовано його історичні та сучасні прояви.

Ключові слова: екстремістські прояви, небезпека екстремізму, військова агресія, тероризм.

Екстремізм і крайній його прояв – тероризм, нині обґрунтовано вважають глобальною проблемою людства, що охопила багато країн і регіонів.

Як зазначається українськими фахівцями, проблема екстремізму, а саме поширення ідей, відмінних від усталених правових та інших норм соціальної поведінки, які ґрунтуються на соціальній, расовій, національній, етнічній, мовній чи релігійній нетерпимості, ворожнечі та ненависті, знеціненні людського життя або ж спрямовані на останнє, є проблемою усього світу. В умовах глобалізації Україна не може і не буде стояти осторонь цієї проблеми. Адже хвиля екстремістської діяльності, яка вже охопила значну кількість країн, серед яких Франція, Італія, Греція, тощо несе загрозу й українському суспільству.

Особливої загрози екстреміські прояви набули у сучасних українських реаліях, під час повномасштабного вторгнення РФ до України [1].

Окремі аспекти протидії екстремізму були висвітлені у фахових дослідженнях багатьох українських науковців, а саме: Ю. В. Безсусідньої, А. М. Благодарного, В. І. Боярова, В. О. Глушкова, Д. В. Дорохіна, В. П. Ємельянова, О. О. Кваші, В. В. Колоскова, Б. Д. Леонова, С. Я. Лихової, В. А. Ліпкана, С. М. Мохончука, Л. В. Новікової, А. В. Носача, В. Л. Ортинського, М. В. Семикіна, В. І. Тимошенко, А. О. Тодосієнко, О. А. Чувакова та інших. Але реаліях протидії збройній агресії РФ проти України розробка цих питань стає гостро актуальною.

Як зазначає А. Ю. Бабій, у сучасних політико-правових умовах існують певні труднощі, пов'язані з виробленням адекватного теоретичного визначення екстремізму. До їх числа, зокрема, можна віднести складність самого феномена, його історичну значимість та ідеологічний зміст сучасної екстремістської діяльності. На сьогодні існує безліч визначень досліджуваного феномена. Найчастіше термін «екстремізм» ототожнюється з такими поняттями, як «ксенофобія», «радикалізм», «фундаменталізм», «націоналізм», «расизм», «фашизм», «тероризм» тощо [2, с. 297].

Етнічне, культурне, релігійне, мовне, ідеологічне та національне розмаїття людства є унікальним фактором його розвитку, що дає змогу індивідам об'єднуватися за певними ознаками в стійкі групи, виробляти спільні цінності та соціальні норми, розвиваючись і захищаючи себе та власні здобутки в різних сферах суспільного життя. Вхідження до певної соціальної групи є об'єктивним процесом самоідентифікації особи, наслідком еволюції соціуму. Групова приналежність формує в кожного індивіда почуття «ми», що надає впевненості у власній безпеці та здатності до колективного захисту прав і свобод за допомогою ресурсів групи. Водночас таке розмаїття є джерелом виникнення соціальних конфліктів, особливо міжгрупових, що, як свідчить історія, неодноразово призводили та призводять до численних людських жертв, знищення певних прошарків населення або навіть націй [3, с.20].

Зазначені групи, можливо, ще діляться на безліч підгруп, але ми не будемо вдаватися в тонкощі такого поділу. Ми розглядаємо екстремістську поведінку, основою якої слугує не расова, не релігійна, не національна ворожнеча і ненависть, а протистояння класів суспільства. Історично склалося, що будь-яке суспільство в усі часи мало і має свою соціальну структуру, яка являє собою систему соціальних класів, розташованих в ієрархічному порядку, наприклад, на верхньому щаблі такої системи розташовується клас буржуазії (промисловці, банкіри, бізнесмени), другий щабель посідає клас інтелігенції та державних службовців, а на третьому, нижньому щаблі розташовується робітничий клас. Як уже зазначалося вище, кожен такий щабель може ділитися ще на кілька.

М. Вебер визначав соціальні класи як категорії, що розрізняються за економічними ознаками, інакше кажучи, це групи людей, які перебувають в аналогічному економічному становищі або мають однакові «життєві шанси» [4]. Під «життєвими шансами» Вебер розумів економічні можливості громадян.

Однак ми пропонуємо розрізняти людей і за соціальним статусом: учасники війни, біженці, люди похилого віку, інваліди, особи без певного місця проживання тощо, тобто за основу соціального поділу взяти соціальний статус - певний набір прав та обов'язків того чи іншого члена суспільства. Такий поділ є ширшим, ніж пропонує Вебер, він також включає і соціальні можливості кожного класу суспільства. Припустімо, ветеран війни має певний набір прав та обов'язків, а біженець - абсолютно інший, безумовно, у загальнолюдських і природних правах вони не розрізняються.

Як доводять історичні дослідження, класова напруга була, є і буде, на нашу думку, вона властива для будь-якого суспільства. Причини такого становища можуть бути різні, але головними залишаються соціальні відмінності, тобто відмінності в соціальному статусі, у наборі прав та обов'язків осіб.

Як суспільно-політичне явище екстремізм виник внаслідок дій певних політичних сил, громадських груп, спрямованих на поширення - через насильство - власних поглядів на політичний і соціально-економічний устрій, міждержавні відносини. Екстремізм - це діяльність громадських об'єднань, інших організацій, посадових осіб і громадян, яка ґрунтується на прихильності до крайніх поглядів і супроводжується публічними насильницькими та (або) протиправними діями, спрямованими на приниження та заперечення конституційних засад, прав і свобод людини, суспільства і держави.

Екстремізм можливий в умовах того чи іншого суспільства, оскільки його ідеї в кінцевому підсумку спрямовані проти людини, суспільства і держави. Спрямованість екстремістських дій визначає вид екстремізму.

Ми використовуємо поняття «соціальний екстремізм» як феномен сучасного світу, оскільки в основу назви покладено не природу екстремізму, а його сутність. А саме сутність соціального екстремізму визначає мотив протиправних дій - соціальна неприязнь, яка породжує і пропаганду неповноцінності за соціальною ознакою, і порушення прав і свобод людини і громадянина за тією ж ознакою. Історія нашої держави вже має досвід соціального екстремізму. Найяскравіший тому приклад – події 2014 року на Донбасі, коли лозунгом російських загарбників став «захист руськомовного населення».

Таким чином, «соціальний екстремізм» - це суспільне явище, що зазіхає на соціальні підвалини, суспільну справедливість і рівноправність громадян, метою якого є пропагування зверхності одного класу над іншим і втілення цих ідей у діях.

Підводячи підсумок викладеному хочемо зазначити, що соціальний екстремізм так само гостро загрожує безпеці нашої держави, як екстремізм політичний чи релігійний, тому що він зазіхає на соціально-культурні засади нашої держави, на рівноправність громадян, на існуючу соціальну структуру сьогоденної України і, врешті-решт, тягне за собою порушення гарантованих Конституцією прав та свобод.

Список використаних джерел:

1. Пояснювальна Записка до проекту Закону Верховної Ради України «Про протидію екстремізму». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49227
2. Бабій А. Ю. Екстремізм як соціальне явище і правова категорія. Кримінальне право та кримінологія. Часопис Київського університету права. 2020/3. С. 296-302.
3. Скулиш Є. Д., Ірха Ю. Б. Екстремізм як одна з головних загроз безпечному існуванню людини, суспільства та держави у ХХІ ст. Науковий Вісник Національної Академії Внутрішніх Справ, № 1 (98), 2016. С. 19-33.
4. Макс Вебер Про деякі категорії соціології розуміння. URL:<http://litopys.org.ua/weber/wbs06.htm>